

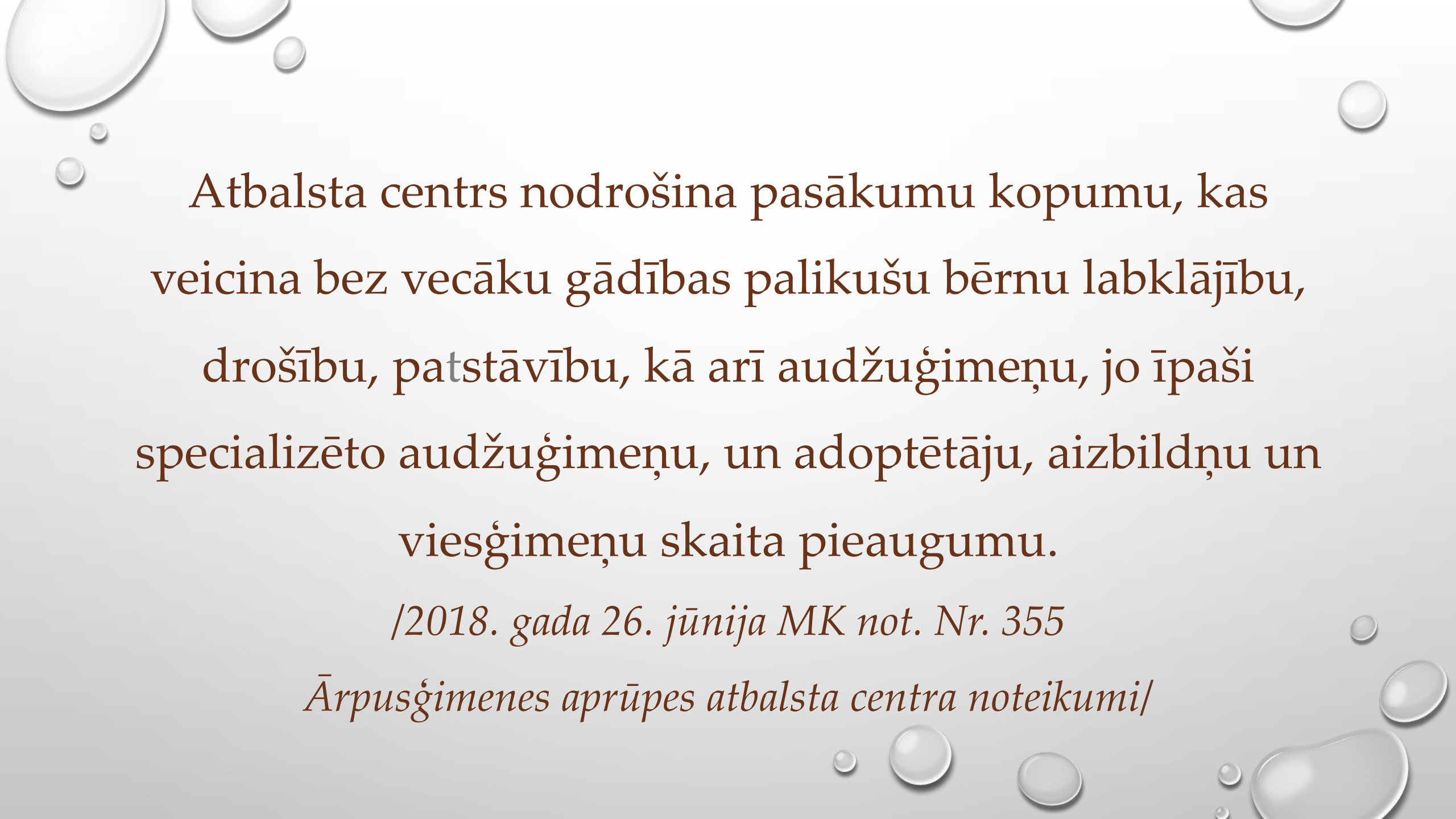

Kultūras ministrija Sabiedrības integrācijas fonds

Projektu Nr. 2019.LV/NVOF/IAS/014/21 "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centru darba izvērtējums un priekšlikumi rīcībpolitikas plānošanai, ieviešanai un uzraudzībai bez vecāku gādības palikušu bērnu aprūpes uzlabošanai ilgtermiņā" finansiāli atbalsta Sabiedrības integrācijas fonds no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

AIRIvecākiem modeļa kvalitātes principi

Programmas *AIRIvecākiem* koordinatore
Inese Fecere-Antipina

Atbalsta centrs nodrošina pasākumu kopumu, kas veicina bez vecāku gādības palikušu bērnu labklājību, drošību, patstāvību, kā arī audžuģimeņu, jo īpaši specializēto audžuģimeņu, un adoptētāju, aizbildņu un viesģimeņu skaita pieaugumu.

/2018. gada 26. jūnija MK not. Nr. 355

Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi/

KOMPETENČU MODELIS

Bērni ārpusģimenes aprūpē un adopcijā:

- tiks aizsargāti un aprūpēti;
- tiks apmierinātas viņu attīstības vajadzības un novērsta kavēta attīstība;
- tiks sniegts atbalsts viņu attiecībām ar izcelsmes ģimeni;
- tiks iekļauti drošās, gādīgās mūžilgās attiecībās; un
- šīs vajadzības apmierinās audžuģimenes, aizbildņi, adoptētāji, sociālie darbinieki un citi speciālisti, kuri kopīgi strādā kā profesionāla komanda.

AIRIvecākiem modeļa 14 soļu process

PLĀNOŠANA			ATTĪSTĪŠANA								ATBALSTĪŠANA			
1	2	3	4	5	6	7	8A	8B	9	10	11	12	13	14
MĒRĶI Atbalsta centra misijas un mērķu definēšana	LOMA Identificē, kā uzņemotās ģimenes palīdzēs piepildīt atbalsta centra misiju un mērķus	VIETĒJO VAJADZĪBU APZINĀŠANA Cik daudz uzņemotās ģimenes nepieciešamas un kādiem bērniem	INFORMĒŠANA UN PIESAISTĪŠANA (fokusējoties uz lomu un mērķiem)	ATBILDĒŠANA UZ PIETIEKUMIEM Sniedz pārskatu par kompetenču kategorijām, apmācību un novērtēšanas procesu	INFO BUKLETS/ GATAVOŠANĀS TIKTIES AR POTENCIĀLĀJĀM UZŅEMOŠĀJĀM ĢIMENĒM Jābūt aprakstītām kompetenču kategorijām, apmācību un novērtēšanas procesam	IEPAZĪŠANĀS MĀJAS VIZĪTE Jāpārrunā kompetenču kategorijas, apmācību un novērtēšanas process	1.nodarbība 2.nodarbība 3.nodarbība 4.nodarbība 5.nodarbība 6.nodarbība 7.nodarbība 8.nodarbība 9.nodarbība	MĀJAS VIZĪTES Tikšanās ar ģimeni Tikšanās ar ģimeni Tikšanās ar ģimeni	ABPUSĒJAIS LĒMUMS Atbalstīt Neatbalstīt Vēl ne	SAVIE-TOŠANA Integrējot: ģimenes ekokarti & bērna ekokarti & Pulksteni & Attīstības puzzle	ĢIMENES ATTĪSTĪBAS PLĀNS	SADARBĪBA AR UZŅEMOŠĀJĀM ĢIMENĒM	TĀLĀK-APMĀCĪBA 1.modulis 2.modulis 3.modulis 4.modulis 5.modulis 6.modulis 7.modulis 8.modulis 9.modulis 10.modulis 11.modulis 12.modulis Specializētie moduļi	ATTIECĪBU NOSLĒGŠANA Paldies!

1. solis: Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra misijas un mērķu noteikšana

- **Risks:**

Katram atbalsta centra darbā iesaistītajam ir sava izpratne par darba nozīmīgumu, mērķiem un vēlamu rezultātu. Tie var būt personīgi orientēti, var sakrist, bet nav skaidri un vienoti definēti. Katrs strādā atbilstoši savai izpratnei par to, kas ir bērnu interesēs.

- **Mērķis:**

Atbalsta centra darbības pamatā ir skaidri definēts prakses modelis, kas ietver darbības vīziju, mērķus un uzdevumus. Misijai jābūt publiski pieejamai un visiem iesaistītajiem labi zināmai. Katram centram darbiniekam un audžuvecākam (audžuģimenei, aizbildnim, adoptētājam) jāpārzina sava loma un atbildība saistībā ar atbalsta centra vīziju un mērķiem.

2. solis: Lomu, uzdevumu un kompetenču definēšana

- **Risks:**

Audžuvecāki (audžuģimenes, aizbildņi, adoptētāji) tiek uztverti kā klienti nevis kolēģi bērnu tiesību aizstāvībā. Tas apgrūtina veiksmīgas sadarbības veidošanu un kavē bērnu vajadzībām atbilstoša atbalsta pakalpojumu nodrošināšanu.

- **Mērķis:**

Lomu, uzdevumu un kompetenču definēšanas mērķis ir atzīt, ka audžuvecāki (audžuģimenes, aizbildņi, adoptētāji) ir nozīmīga profesionālās komandas daļa, kurai tāpat kā citiem speciālistiem nepieciešamas noteiktas kompetences.

Kompetenču kategorijas

- **BĒRNU APRŪPE UN AIZSARDZĪBA**

Tiek sagaidīts, ka audžuvecāki (audžuģimenes, aizbildņi, adoptētāji) bērniem nodrošinās drošu un veselīgu vidi un pozitīvu beznosacījumu atbalstu. Tas cita starpā ietver tādu fizisko vidi, kas veicina pareizu augšanu un attīstību, disciplinēšanu bez fiziskas sodīšanas un spēju atpazīt novārtā pamešanas, emocionālas, fiziskas un seksuālas vardarbības un narkotiku vai alkohola lietošanas pazīmes un atbilstoši uz tām reaģēt.

- **BĒRNU ATTĪSTĪBAS VAJADZĪBU APMIERINĀŠANA UN KAVĒTAS ATTĪSTĪBAS NOVĒRŠANA**

Tiek sagaidīts, ka audžuvecāki (audžuģimenes, aizbildņi, adoptētāji) apmierinās bērnu attīstības vajadzības, veicinot bērnu pašapziņu, atbalstot viņu kultūras un garīgo identitāti, izmantojot pozitīvas disciplinēšanas metodes, atbalstot intelektuālo izaugsmi un veicinot pozitīvas sociālās attiecības. Tas cita starpā ietver zināšanas par nošķiršanas un zaudējuma sekām, palīdzēšanu bērniem tikt galā ar emocijām, Dzīves gājuma grāmatu veidošanu un pašpazīņas stiprināšanu, veicinot pašaprūpes prasmes.

- **ATTIECĪBU STARP BĒRNIEM UN VIŅU ĢIMENĒM ATBALSTĪŠANA**

Tiek sagaidīts, ka audžuvecāki (audžuģimenes, aizbildņi, adoptētāji) pēc iespējas lielākā mērā atbalstīs bērnu un jauniešu attiecības ar viņu izcelsmes ģimeni. Tas cita starpā ietver spēju cienīt un atbalstīt bērnu saiknes ar brāļiem un māsām, zināšanas par to, kā tikšanās var ietekmēt bērnu emocijas un uzvedību, zināšanas par to, kā ar bērniem runāt par viņu ģimenes attiecībām, un bērnu identitātes stiprināšanu.

- **DROŠU UN ATBALSTOŠU MŪŽILGU ATTIECĪBU VEIDOŠANA**

Tiek sagaidīts, ka audžuģimenes veicinās pastāvīguma plānošanu, vispirms cenšoties panākt bērna atgriešanos bioloģiskajā ģimenē vai citas drošas un gādīgas attiecības, kurām paredzēts ilgt visu mūžu. Tas cita starpā ietver izpratni par bērna pārejas procesu no audžuģimenes uz bioloģisko ģimeni, tostarp radnieku ģimeni, pāreju uz adoptētāju ģimeni, kļūšanu par bērna adoptētājiem, pāreju uz aizbildnību vai pāreju uz patstāvīgu dzīvi, kā arī izpratni par šo procesu ietekmi. Tiek sagaidīts, ka adoptētāji uzņemsies juridiskas mūžilgas saistības.

- **SADARBĪBA JEB DARBS PROFESIONĀLĀ KOMANDĀ**

Tiek sagaidīts, ka audžuvecāki (īpaši audžuģimenes, bet mazākā mērā arī aizbildņi, adoptētāji) iesaistīsies profesionālas ārpusģimenes aprūpes komandas darbā kā svarīgi un nozīmīgi tās dalībnieki.

Atbalsta centra misija

Sagaidāmais rezultāts

Audžuvecāku uzdevumi

Nepieciešamās kompetences

**Uz bērnu attiecināmie
rezultatīvie rādītāji**

Aizsargāt bērnus un stiprināt ģimenes

Tiek apmierinātas bērna attīstības vajadzības un
novērsta attīstības kavēšanās

Veido bērna vidi tā, lai tā veicinātu sasniegumus
Izmanto disciplinēšanas paņēmienus, kas veicina pozitīvu uzvedību
Bērna kultūras tradīcijas, ieražas un pasākumus iekļauj audžuģimenes
ikdienas dzīvē

Zina, kā radīt atbalstošu un pieņemošu ģimenes vidi
Spēj radīt pozitīvai pašapziņai nepieciešamos apstākļus
Prot izmantot disciplinēšanas paņēmienus, lai reaģētu uz nepieņemamu
uzvedību

Pozitīvi izsakās par savu personīgo un kultūras identitāti
Attīsta intereses un vaļaspriekus atbilstoši saviem talantiem
Savlaicīgi izpilda mājasdarbus
Risina problēmas patstāvīgi un bez nevajadzīgas dusmošanās

Atbalsta centra misija

Sagaidāmais rezultāts

Audžuvecāku uzdevumi

Nepieciešamās kompetences

**Uz bērnu attiecināmie
rezultatīvie rādītāji**

Aizsargāt bērnus un stiprināt ģimenes

Uzlabotas un stiprinātas ģimeņu attiecības ar bērniem

Pirms tikšanās ar ģimeni sagatavot bērnu

Plānot bērnu saziņu ar vecākiem

Jautāt bioloģiskajiem vecākiem pēc padoma vai palīdzības bērnu audzināšanā

Zina, kā tikšanās ar ģimeni var ietekmēt bērna emocijas un uzvedību

Zina, kā sagatavot bērnu ģimenes apmeklējumam un kā palīdzēt bērnam tikt galā ar emocijām, kas izriet no saskarsmes ar ģimeni

Spēj veidot dzīves gājuma grāmatu kopā ar bērniem

Izcelsmes vecāki piedalās lēmumu pieņemšanā par savu bērnu

Bērns ar saviem vecākiem un audžuģimeni kopīgi veido un papildina

Dzīves gājuma grāmatu

Izcelsmes vecāki apliecina, ka jūtas ērti apmeklējot savu bērnu audžuģimenes mājās.

Bērns pozitīvi izsakās par savas ģimenes attiecībām ar audžuvecākiem

3. solis: Vietējo vajadzību izvērtēšana

- **Risks:**

Ģimenēm tiek piemeklēti bērni nevis bērniem ģimenes, kā rezultātā ir daudzi adoptētāji, potenciālie aizbildņi un audžuģimenes, kas ilgstoši gaida savām vēlmēm atbilstoša bērna piedāvājumu, un paralēli ir ļoti daudz bērni, kuriem liegta iespēja dzīvot ģimenē.

- **Mērķis:**

Apzināt situāciju, lai noteiktu, kādiem bērniem ir nepieciešamas ģimenes un kāda veida kompetences potenciālajām audžuģimenēm, aizbildņiem, adoptētājiem ir jāapgūst, lai spētu nodrošināt aktuālajām bērnu vajadzībām atbilstošu aprūpi.

4. solis: Sabiedrības izglītošanas un piesaistīšanas stratēģiju izstrāde

- **Risks:**

Sabiedrība ir nepietiekoši informēta par bez vecāku gādības palikušu bērnu īpašajām vajadzībām un iespēju iesaistīties un palīdzēt, kā dēļ atbalsta centram ir grūtības piesaistīt bērnu vajadzībām atbilstošus audžuvecākus (audžuģimenes, aizbildņus, adoptētājus).

- **Mērķis:**

Izglītot sabiedrību, lai piesaistītu jaunus audžuvecākus (audžuģimenes, aizbildņus, adoptētājus), kuri būtu gatavi uzņemties bez vecāku gādības palikušu bērnu aprūpi.

5. solis: Atbildēšana uz interesentu jautājumiem

- **Risks:**

Nepievēršot pienācīgu uzmanību komunikācijai ar cilvēkiem, kuri apsver domu kļūt par uzņemtajām ģimenēm, atbalsta centrs var zaudēt daudzas potenciālās audžuģimenes, aizbildņus, adoptētājus, kas varētu palīdzēt bez vecāku gādības palikušajiem bērniem.

- **Mērķis:**

Cienpilni, atbalstoši, draudzīgi un interesentiem saprotamā veidā sniegt informāciju par iespējām palīdzēt bez vecāku gādības palikušajiem bērniem, kā arī sarunas laikā iegūt nepieciešamo pamatinformāciju un atbilstoši tai veidot tālāku saikni turpmākajiem soļiem vai norādīt uz citām iespējām.

6. solis: Informatīvā bukleta nosūtīšana un gatavošanās *AIRIvecākiem* sākotnējām apmācībām

- **Risks:**

Neuzturot saikni ar interesentiem un nesniedzot papildus informāciju, cilvēku interese var noplakt un viņi neturpina procesu, lai kļūtu par audžuvecākiem (audžuģimenēm, aizbildņiem, adoptētājiem).

- **Mērķis:**

Sniegt papildus informāciju interesentiem un organizēt tikšanos, kurā izvērtē vai ģimenei nav šķēršļi statusa ieguvei, kā arī atbilstošos interesentus iesaistīt *AIRIvecākiem* sākotnējās apmācībās.

7. solis: Pirmā tikšanās ģimenes mājās

- **Risks:**

Nesaņemot pietiekošu atbalstu statusa ieguves procesā, var tikt zaudēti potenciālie audžuvecāki (audžuģimenes, aizbildņi, adoptētāji).

- **Mērķis:**

Iepazīties ar ģimeni tās vidē, sniegt papildus informāciju par audžuvecāku lomu un apmācību, novērtēšanas procesu, palīdzot ģimenei izvērtēt savas vajadzības, kā arī nodrošinot atbalstu statusa ieguves procesā.

8A. solis: *AIR* Ivecākiem sākotnējās apmācības

- **Risks:**

Apmācības organizētas, vadoties no pieejamajiem līdzekļiem vai pieturoties pie kaut kāda stundu skaita, ko gatavi apmācībām veltīt, nevis ar mērķi mācīt un trenēt darbam nepieciešamās zināšanas un prasmes.

- **Mērķis:**

Audžuvecākiem (audžuģimenēm, aizbildņiem, adoptētājiem) nodrošinātās uz kompetencēm balstītas apmācības, kā rezultātā dalībnieki apguvuši nepieciešamās zināšanas un prasmes un spējuši izvērtēt savas stiprās puses un vajadzības, kā arī savu vēlmi un spēju:

- aizsargāt un aprūpēt bērnus;
- apmierināt bērnu attīstības vajadzības un novērts kavētu attīstību;
- atbalstīt attiecības starp bērniem un viņu ģimenēm;
- palīdzēt iekļaut bērnus drošās, gādīgās mūžilgās attiecībās;
- sadarboties jeb strādāt profesionālā komandā.

8B. solis: Abpusējā ģimenes novērtēšana

- **Risks:**

Apmācību laikā tiek novērtētas ģimenes zināšanas, bet netiek izvērtēta ģimenes pagātnes pieredze nākotnes lomas kontekstā, kā arī stiprās puses un vajadzības.

- **Mērķis:**

Atbilstoši kompetencēm izvērtēt ģimenes gatavību un spējas nodrošināt vajadzībām atbilstošu aprūpi bez vecāku gādības palikušiem bērniem, apzinot ģimenes stiprās puses un vajadzības.

AIRIvecākiem abpusējās novērtēšanas pieeja

- **Iesaistīt ģimeni lēmuma pieņemšanas procesā.** Ģimenēm jau no sākuma tiek nodots vēstījums, ka viņas tiek ne tikai aicinātas līdzdarboties, bet arī tiek sagaidīts, ka tās būs aktīvi lēmumu pieņemšanas procesa dalībnieki.
- **Izgaismot novērtēšanas procesu.** *AIRIvecākiem* modelis nosaka bez vecāku gādības palikušu bērnu vajadzības, kā arī objektīvus kritērijus un konkrētas prasmes, kurām jāpiemīt audžuvecākiem (audžuģimenēm, aizbildņiem, adoptētājiem). Tas veicina ģimenes izpratni par abpusējās vērtēšanas pamatu.
- **Atturēties no vērtību vērtēšanas.** Vērtības tiek piesaistītas konkrētām prasmēm, nevis cilvēkiem. Pamatvēstījums tāds, ka audžuvecākiem (audžuģimenēm, aizbildņiem, adoptētājiem) jāpiemīt noteiktām zināšanām un prasmēm, lai spētu parūpēties par bērniem ar īpašām vajadzībām.
- **Palīdz izskaidrot atbalsta centra pienākumu gādāt par bērnu un ģimeņu vajadzībām,** kā arī nostiprina atbalsta centra atbildību ģimeņu atzīšanā. Izglītojot ģimenes par īpašajām prasmēm, kas vajadzīgas bērnu vajadzību apmierināšanai, tiek apliecināta atbalsta centra galvenais uzdevums “atlasīt” ģimenes, kuras var tikt galā ar unikālajiem audžuvecāku lomas uzdevumiem.
- **Veido un ilustrē komandas darba un profesionālās pilnveides modeli.** Visiem kopējs mērķis.

9. solis: Lēmuma pieņemšana

- **Risks:**

Lēmums par ģimenes piemērotību tiek pieņemts balstoties uz iespaidu, kādu konkrētā ģimene radījusi nevis atbilstību konkrētiem nākotnes lomai svarīgiem kritērijiem.

- **Mērķis:**

Apkopot novērtēšanas laikā gūto informāciju par:

- ģimenes stiprajām pusēm un vajadzībām;
- to, kāda veida atbalstu vajadzēs no Atbalsta centra;
- apmācību vajadzībām;
- to, kādiem bērniem konkrētā ģimene būtu piemērotāka

un kopīgi ar ģimeni pieņemt lēmumu par tās piemērotību audžuģimenes lomai.

10. solis: Savietošana

- **Risks:**

Bērniem ģimenes tiek piemeklētas pēc to gatavības uzņemt konkrēto bērnu, nevis izvērtējot, vai ģimenes stiprās puses atbilst bērna vajadzībām.

- **Mērķis:**

Bez vecāku gādības palikušam bērnam audžuvecāki (audžuģimene, aizbildnis, adoptētāji) tiek piemeklēti atbilstoši ģimenes stiprajām pusēm un spējām nodrošināt bērna individuālajām vajadzībām nepieciešamo.

11. solis: Ģimenes attīstības plāna izstrāde kopā ar audžuvecākiem

- **Risks:**

Ģimenes attīstības plānu izstrādā sociālais darbinieks, balstoties uz savu viedokli par ģimeni, nevis kompetenču novērtējumu.

- **Mērķis:**

Sadarbībā ar audžuģimeni novērtēt tās mācību vajadzības, citus ar mācībām nesaistītos šķēršļus audžuģimenes pienākumu veikšanā un, pamatojoties uz apkopoto informāciju, izstrādāt ģimenes attīstības plānu.

12. solis: Sadarbība profesionālā komandā

- **Risks:**

Audžuģimene tiek uztverta kā klients nevis sadarbības partneris vienota mērķa sasniegšanā.

- **Mērķis:**

Atbalsta centra darbinieki sadarbībā ar audžuģimeni, bāriņtiesu un citiem speciālistiem kopīgi strādāt pie tā, lai bērnam būtu nodrošināts viss nepieciešamais atbilstoši viņa vajadzībām.

13. solis: Tālākapmācību nodrošināšana un cita veida atbalsts

- **Risks:**

Nodrošinātās pilnveides apmācības un atbalsts ir formāls nevis konkrētās ģimenes vajadzībām atbilstošs.

- **Mērķis:**

Nodrošināt audžuģimenei nepieciešamo atbalstu un profesionālās pilnveides iespējas, kas atvieglotu ikdienas darbu.

Atbalsta veidi

- Diennakts atbalsts audžuģimenēm krīzes situācijās
- Komandas darbs
- Atelpas brīža un dienas aprūpes pakalpojums
- Audžuģimeņu un sociālo darbinieku kopīgās apmācības
- Ar mācībām saistīto izdevumu kompensēšana
- Ikmēneša atbalsta grupas
- Audžuvecāku iesaistīšana politikas veidošanā un plānošanā
- Mentoru nodrošināšana audžuģimenēm

14. solis: Attiecību noslēgšana

- **Risks:**

Attiecības ar audžuģimeni tiek pārtrauktas, neiedziļinoties iemeslos un tajā, kā audžuģimene vērtē sadarbības ar Atbalsta centru pieredzi.

- **Mērķis:**

Sadarbības ar audžuģimeni pārtraukšanas gadījumā apzināt, kā tā vērtē savu bērnu aprūpes pieredzi, saņemto apmācību noderīgumu, cita veida saņemto atbalstu un sadarbību ar Atbalsta centru.

Paldies par uzmanību!

inese.fecere@sosbca.lv

